

Herskab og tjenere

Et lille indblik i Erna Hamiltons korrespondance

af cand.phil. Iben Hermann

"Lille Amalienborg" - mange københavnere kender det navn eller tilnavn på den bygning, der idag huser Dansk Røde Kors. Mellem de to verdenskrige var dette hus rammen om trælasthandler Harald Simonsens familie, som bestod af hans kone Betty, datteren Erna og sønnen Ib. Harald Simonsen lod selv palæet opføre, og det blev indviet i 1918. Her er blevet ført en husholdning og en selskabelighed, der stod mål med den pompøse bygning. At der har været mange og store fester i palæet vidner en række trykte sange om. I Betty Simonsens breve til datteren fortælles der desuden om alle de mennesker, der bare kom til en almindelig middag. At det har været et gæstfrit hus er der ingen tvivl om.

Det er klart, at der har været brug for mange hænder i et hus/palæ af den kaliber, for at det kunne føres med den elegance, som herskaber på den tid var vant til. Der er ingen tvivl om, at herskaber var forvænte, men herskaber skulle også have et godt forhold til deres tjenestefolk, for at det hele kunne fungere.

I den korrespondance, som Erna Hamilton har indleveret til Håndskriftafdelingen, har vi et fint og morsomt eksempel på forholdet mellem herskab og tjenestefolk. Det var ikke kun i stuerne man kendte sit eget værd, det gjorde man også i køkkenet. Begge parter var afhængige af hinanden, og der var en gensidig respekt dem imellem.

Husets datter Erna blev i 1918 gift med den svenske greve Douglas Hamilton, og deres søn Ulph kom i 1931 som 11-årig på Herlufholms kostskole. Det første år led han af den frygteligste hjemve, og trøst og hjælp til at stå denne tid igennem fik han fra sine morforældres husholderske frk. D.

Lille Amalienborg - nu hovedsæde for Dansk Røde Kors.

Andresen, kaldet Deesen, som havde været hos familien siden 1912.

I oktober 1931 skriver Deesen: "Først maa jeg takke for Dit Brev og for den dejlige Dag jeg fik ud af Søndagen. Det gør mig kun bedrøvet at Du græder og er saa ked af at være dernede. Jeg kan nok tænke mig at det ikke er morsomt men tror Du altid at det er rart for de andre? Du er nu begyndt at kende lidt til Alvor og saa maa man gøre sig haard, bide tænderne sammen og se at faa det bedste ud af det." Som afslutning på sine trøstens breve skriver Deesen tit "Mange tusinde Kys Hilsner og Længsler fra Din Deesen". Eller "Lektierne glider lettere naar Du har lidt godt at forsøde dem med ... Haaber paa stadig godt Resultat med Eksamen og paa godt Vejr."

Men det helt specielle ved Deesen har været, at hun har følt et ansvar for "Min lille kære Ulf". Det er nemlig ikke kun trøstens ord, der kommer fra hende, men også påmindelser om hvordan man skal opføre sig. Lige før julen 1931 skriver hun: "Du glæder Dig rigtig til paa Lørdag. Sørg nu for rene Hænder Negle Lommetørklæder og Samvittighed, saa er Du paa den rigtige Side."

Af Deesens mange breve op mod jul kan man se at hun virkelig glæder

Interiør fra Lille Amalienborg.

sig og forbereder sig til, at Ulph kommer hjem til morforældrene på ferie.

Men hun forlanger også noget til gengæld, om ikke på egne vegne så på andres.

Efter jul skriver hun: "Kære lille Ulf. Naar man har været Gæst i et Hjem (selvom dette er ens eget) plejer man gerne at skrive og takke for alt det godt man har nydt der. Har Du ikke haft det rart herhjemme i Julen siden Du slet ikke føler Lyst til at skrive hjem Jeg tror at Muddi (mormoderen) er meget skuffet, hver Dag spørger hun efter Brev fra Dig og endnu har jeg ikke set noget. Skriv nu snart og glæd Dig til at Du snart igen kommer hjem. Kærlig Hilsen Deesen."

Da Ulph Hamilton er blevet 14 år og åbenbart helt har vænnet sig til sit kostskoleliv, og Deesen har muligvis følt, at hendes hjemmebagte kager ikke mere var helt så nødvendige, har han på en eller anden måde stiftet noget gæld, som han ikke kan se hvordan han kan komme ud af. Istedet for at skrive til sin mormor, skrev han til tjenestefolkene på palæet og bad om hjælp. Chaufføren Jens svarer, at han ikke kan hjælpe ham, selvom han gerne ville. "Men hør nu hvad jeg siger til dig Ulf, du maa aldrig være bange for at skrive

til Fruen, at du har det paa den Maade, ogsaa faar du Pengene af hende og betale hvad du skylder, og sæt dig saa aldrig i Gæld mere Ulf! det er det værste du kan gøre. Og hvis du er bange for at sige det til Fruen, kan du skrive til mig hvor meget du skylder dernede saa skal jeg bede Fru Simonsen om det og jeg skal sige det til Fruen saa ingen hører det." Videre skriver han, at han jo godt ved at Fruen holder så meget af ham, at det ville være synd at gå bag hendes ryg, når han har noget der bekymrer ham. Brevet er i al sin ubehjælpssomhed et fint vidnesbyrd om det ansvar tjenestefolkene har følt overfor drengen, og om den tillid og omsorg de har følt overfor deres frue.

I årene efter 2. verdenskrig har man beskæftiget sig en del med, hvordan forholdet har været mellem herskab og tjenestefolk, og størstedelen af udsagnene er gået ud på, at det har været nedværdigende at være tjenende. Idag eksisterer begrebet ikke mere, det er blevet afløst af husmoderafløser, hjemmehjælper etc. som ikke har noget herskab, men en fjernere arbejdsgiver.

Det har været en berigelse at stifte bekendtskab med Betty og Harald Simonsens tjenestefolk, som givetvis har haft deres at se til, men som også har følt at deres værd blev påskønnet. Erna Hamilton har som sagt foræret en del breve til Håndskriftafdelingen i foråret 1993. Brevsamlingen er utilgængelig indtil 2018. Men der kan søges adgang i forskningsmæssigt øjemed.

Litteraturliste:

- BIRGITTE POSSING: Arbejderkvinder og Kvindearbejde i København ca. 1870 - 1906. Aalborg Universitetsforlag 1981. (s. 43 - 77).
- TINNE VAMMEN: Rent og Urent. Hovedstadens piger og fruer 1880-1920. Gyldendals Bogklub 1988.